
Hội phũ Tây Hồ

Thờ: Liễu Hạnh

Địa điểm: Phường Quảng An, quận Tây Hồ

Thời gian: 7 tháng Ba và 15 tháng Ba

Đặc điểm: Rước, hát văn

Vào ngày mùng một hay rằm, người Hà Nội nô nức rủ nhau đến phũ Tây Hồ (xã Quảng An - Từ Liêm) dâng lễ. Chỉ một thoáng xe đạp, xe máy qua đường Thanh Niên lộng gió Hồ Tây, qua đường Yên Phụ xanh bóng cây com nguội, cây thông là tới đường vào phũ Tây Hồ. Hàng ôi mỡ vàng trên đường vào cửa, lời mời chào tíu tít “ôi Quảng Bá, cá Hồ Tây”. Ôi Quảng Bá mang hương sắc riêng của mùa thu Hà Nội, như cốm Vòng, húng Láng vậy. Khách gửi xe không phải mua vé vào phũ, mà đi theo con đường cong cong trên bán đảo Tây Hồ. Giữa thu, lá sen già như một chiếc nón cũ lâu ngày quần queo, mùi hương hoa thoang thoang lỏi cuốn. Cái cảm giác của người hành hương như bơi trong một hồ sen. Hai bên đường quán ăn, quán hương hoa, quán sách rực rỡ, vui mắt. Tiếng loa điện vang vang nhắc nhở bà con giữ trật tự trị an, cách thấp hương, nơi đốt vàng mã. Rồi một giọng hát văn vút lên ca ngợi chúa Liễu trước bàn thờ.

Phũ Tây Hồ. Ảnh: Vũ Hưng

Phũ Tây Hồ được xây vào thế kỷ XVI (thời Lê Anh Tông) thờ mẫu Liễu Hạnh. Trong đền có bức đại tự “Mẫu Nghi Thiên Hạ”. Truyền thuyết kể rằng, một đêm mùa thu trên Hồ Tây, Phùng Khắc Khoan (Trạng Bùng) cùng hai bạn là cử nhân họ Ngô, tú tài họ Lý gặp một cô gái đi thuyền nhỏ, ba người hỏi chuyện rồi đối thơ theo kiểu liên ngâm. Ngâm vịnh xong rồi cùng nhau lên bờ thì chiếc thuyền nhỏ của nữ sĩ lặn bóng vào sương mù (biển mất). Ba người đang ngỡ ngàng thì bỗng thấy một bà cụ xách ba con cá đi vào trong xóm. Phùng bảo bạn: “Người cùng chúng ta ngâm vịnh ắt là tiên”. Liền lúc ấy có một tờ giấy màu hồng bay tới, trên ghi một bài thơ chữ nắn nót:

“Vân tác y thường, phong tác xa

Triêu du đâu suốt mộ yên hà

Thế nhân dục thức ngô danh tích

Nhất đại sơn nhân, ngọc Quỳnh Hoa”.

Dịch nghĩa:

“Xe là gió, áo là mây

Hoà cùng sóng nước với cỏ cây

Người đời muốn biết tên ta nhi?

Tên gọi Quỳnh Hoa đạo đó đây”.

Bốn câu thơ này của chúa Liễu (tiên Quỳnh Hoa) được khắc ở trong phủ bằng hàng chữ nhỏ bay bướm. Nguyễn Huy Lượng đã viết giai thoại này trong bài “Tụng Tây Hồ phủ” nổi tiếng:

Chạnh nhớ khúc liên ngâm thương nguyệt

Lúc tiêu đàm chùng thoả ý giao phu

Toà đá nọ còn ghi câu xướng hoạ

Dòng nước kia từng nổi chén tạc thù.

Cách bố trí hệ thống tượng trong phủ Tây Hồ đến ngày nay còn là câu đố đối với các nhà nghiên cứu tôn giáo, các nhà du lịch. Trên cao là tượng chúa Liễu, hai bên có tượng châu bà đệ nhị, bà đệ nhất. Một bức tự đề: “Mẫu Nghi Thiên Hạ”, “Thiên tiên trắc giáng”. Ở giữa có tượng vua cha Ngọc Hoàng, Nam Tào, Bắc Đẩu. Phía dưới là tứ phủ công đồng có tượng quan hoàng Mười, quan hoàng Bảy. Đáng chú ý là cái hương án rất cổ làm từ thời Lê với hoa văn là những con dơi trụ lại cảnh “Ngũ phúc hàm tiền”. Một quả chuông cổ thời Tây Sơn, một tấm bia ghi rõ một số nét hương ước của làng Tây Hồ, sự đóng góp của những bà con tâm đức. Lễ hội phủ Tây Hồ trước năm 1945 vào ngày 7 tháng Ba hàng năm, “tháng tám giỗ cha, tháng ba giỗ mẹ”. Tháng Tám giỗ Trần Hưng Đạo. Tháng Ba giỗ Liễu Hạnh. Tổng Thượng (huyện Phụng Thiên) gồm 7 làng tham gia: Yên Phụ, Nghi Tàm, Tây Hồ, Quảng Bá, Xuân La, Vạn Dâu. Cụ Hà Trọng Chương (mất trước năm 1945) đã từng nhiều lần chịu trách nhiệm về lễ hội. Đám rước đi từ phủ Tây Hồ qua đường Yên Phụ, đường Cổ Ngự, ngược đường Quán Thánh tới đền ở số 32 Hàng Đậu để lấy mã rồi quay lại. Cái khác so với các lễ hội khác là có cuộc thi văn và hát văn ở chùa Phổ Linh (thôn Tây Hồ). Đêm trăng suông ngày 6 tháng Ba, 7 tháng Ba lời cuốn hàng trăm người tham dự.

Ngày nay, khách đến phủ Tây Hồ vẫn được nghe bài ca trù 98 câu của cụ Khiêm đã quay vào băng để phục vụ người đi lễ. Xin trích một đoạn:

Từ mà bắt từ miệng văn ca vang

Pháp thân tựa hào quang sáng tỏ

Soi lòng người soi cả càn khôn

Anh linh thác vẫn như còn

Nghìn năm bắt từ cháu con tiên rồng.

Thật lạ trên cái bán đảo Cá Vàng nhô ra giữa Hồ Tây này lại còn di tích miếu “Trâu Vàng”. Miếu đổ rồi nhưng vẫn còn cây đại thụ, trên đó có ban thờ vị thần Trâu để hương khói quanh năm (tương truyền thần Trâu đã từng cây lên Hồ Tây). Một lần bia ghi lại ngày Bác Hồ về thăm xóm Quảng Khánh ngày 14 – 8 – 1962. Người nói về mảnh đất này: “Con người là vốn quý nhất của xã hội, sức khoẻ là vốn quý nhất của con người”. Phủ Tây Hồ - một góc chùa Hương trong lòng người Hà Nội.

Theo Lễ hội Thăng Long, Nhà xuất bản Hà Nội, 2001